

fattende samling af breve, de havde vekslet i krigsmånederne, og som på en ejendommelig og uventet måde bragte ham helt ind på livet af næsten alle sider af de sørgelige hændelser.

Fra sit grundtvigsk prægede miljø, der blandt sine medlemmer også talte svigerfaderen Frederik Barfod, medbragte løjtnant la Cour i krigen en sikker forvisning om en folkelig genrejning ved Guds hjælp og en klippefast tro på sandheden og retten i den danske sag, en tro, der kun kunne føre til sejr. La Cour blev skuffet, som størstedelen af det danske folk blev det, og han giver i sine breve stærke udtryk derfor – ikke bare over for det, som han mente var en slet politisk og militær ledelse, men også over for det folk, som ikke havde haft mod til at søge hjælpen det eneste sted, hvor den virkelig var at finde – hos Gud.

Som et udtryk for visse sider af stemningen omkring 1864 er disse breve intet mindre end enestående. I ingen tidligere publikation – bortset fra samtidens aviser – har det været muligt helt at fornemme, hvordan de, som var så bombesikre på en sejr, egentlig tænkte, følte og handlede, når de stod midt i begivenhederne. Som soldat virker la Cour professionel: frygtløs, udførende et arbejde, som politiker egentlig lige så ureflekteret: dommene er hårde og rygende uretfærdige, fordi de savner baggrund. Men midt i det alt sammen skulle hverdagen leves, og det er vel trods alt den, som brevene på trods af deres særpræg i første række belyser. De holder stolt trit med både Rist og Dinesen, og er som historisk kilde naturligvis langt værdifuldere.

Bogen har som undertitel: »På grundlag af breve fra 1864«, og herved skal forstås, at de ikke er gengivet in extenso, men i uddrag og meget ofte kun i referat. De er forbundet af en refererende tekst og en løbende redegørelse for krigens gang, begge dele noget som Vilh. la Cour vist

egentlig var ked af. Der er ingen grund til det: »Med Far i Felten« er blevet en af de mest værdifulde mindebøger i hundredåret for den sidste slesvigske krig.

Finn H. Lauridsen.

Aage Mogensen: Soldaten og den tabte krig. (Forlaget Fremad, 1963). 175 s.

Redaktør Aage Mogensen kalder sit indledningskapitel for »Soldaten der blev glemt«, og han sigter hermed til den kendsgerning, at den menige fra 1864 ikke blev hyldet som nogen tapper landsoldat, skønt han kunne have fortjent det fuldt såvel som ham fra Treårskrigen. Han var offer for en ansvarsløs politik, måtte kæmpe improviseret under de vanskeligste forhold, og da han kom hjem, måtte han smugles ind i sin garnison ad bagevejen for at undgå forhånelser på gaden. Takken var en proklamation fra kongen og overgeneralen og en »kobberskilling« til at hænge på frakken. Det officielle Danmark ville glemme ham. »Det var bittert, og det var blodigt uretfærdigt«.

Denne optakt og bogens titel i øvrigt skulle vel ikke gøre det urimeligt at vente et forsøg på at tegne den danske 64-soldat som menneske og type på baggrund af krigsbegivenhederne, og noget sådant har nok også foresvævet forfatteren. Det lykkes bare ikke. Det havde nok været muligt at gøre det f. eks. ved at gennemstudere det enorme brevmateriale, der er bevaret, og hvoraf en betragtelig part i tidens løb er offentliggjort i de amts-historiske årbøger. Aviserne kunne have givet deres rundelige bidrag, og selvfølgelig det offentlige arkivstof. Aage Mogensen har i stedet på grundlag af, hvad der tidligere har været trykt, givet en relativt kortfattet, men overskuelig og velskrevet redegørelse for krigen og dens forudsætninger. Hvorvidt det så var nødvendigt, er

mindre væsentligt. Den er en acceptabel introduktion, selv om den mangler registre. Billederne er i hovedsagen de kendte træsnit og stik fra tidens danske, engelske og tyske illustrerede blade – i udmærket gengivelse.

Finn H. Lauridsen.

Christopher Bruun: Soldat for sanning og rett. Brev frå den dansk-tyske krigen 1864. Utgitt af Vegard Sletten. (Det Norske Samlaget, 1964). 136 s.

»Hvad der for mig var af størst vigtighed i denne sag, var ikke skandinavisme, men sandhed og idealitet, ikke Danmarks nød, men Norges åndelige fare« – skrev den norske teolog Christopher Bruun 28. marts 1864 til sin mor i Rom. Han var på vej til Danmark for som frivillig at deltage i krigen. Under den tyske besættelse fandt hans dattersøn, den norske journalist Vegard Sletten, dette brev med adskillige andre på et loft, og det er forståeligt, at de netop i de dage betog ham stærkt. De afslørede nemlig adskilligt mere, end man tidligere havde vist, om motiverne for morfaderens krigsdeltagelse, selv om denne både før og efter 1864 offentlig gav dem til kende i både skrift og tale.

Christopher Bruun gik i krig først og fremmest for at realisere sig selv. Han tog den chance, situationen bød ham, for at sætte sit liv ind for en sag, hvor efter hans opfattelse Danmark repræsenterede sandheden og retten – nøjagtigt sådan som de store ord i festens stunder havde udtrykt det. Nogen elsker af Danmark var han så vist ikke, og heller ikke rummede hans sind nogen trang til at hjælpe »en broder i nød«. Bruun bliver her ved formentlig en ener blandt de nordiske frivillige, og med det pionerarbejde, han senere kom til at udføre i den norske folkehøjskole, in mente er de her offentliggjorte breve

egentlig snarere bidrag til belysning af den åndelige baggrund for denne end til skildring af krigen.

Bruun kom nemlig næsten ikke i krig. Han var kun på Dybbøl et par dage, og stormen oplevede han fra Als. Resten af tiden, til han i begyndelsen af august blev permitteret, tilbragte han i Aarøes strejfkorps, men uden at komme i træfning. Til gengæld oplevede han den danske ønatur på Fyn, Tåsinge og Sjælland; han kalder de lyse bøgeskove for et alfeeventyr – »jeg tvivler på, at Italien har noget yndigere« (28. april).

For Danmarks fortvivlede situation manglede den norske frivillige i sin stærke idealisme helt forståelse. Han ville slås til det sidste; der ville altid blive noget og nogen tilbage. Hans breve (der med undtagelse af et par enkelte alle er til moderen) er fulde af skarp kritik, især mod regeringen, men også mod det danske folk. »Trællesind« kalder han det, når han har hørt soldater sige, at det var lige meget, om de stod under danske eller tyske. Kritikken er naturligvis først og fremmest affødt af hans skuffelse over ikke at finde, hvad han søgte, og selv om den i sit indhold ikke er ny, er det alligevel interessant at se den fremlagt så stærkt af en fremmed – selv om den så også ind imellem er uretfærdig og præget af, at hans sag var en anden.

Finn H. Lauridsen.

Breve fra reserveløjtnanten til konseilspræsidenten. Viggo Monrads breve til faderen D. G. Monrad 1863-64. Udgivet af Albert Fabritius. (Gad, 1964). 120 s.

Det er lidt af en tilsnigelse, når dr. Fabritius i både titel og undertitel så kraftigt fremhæver D. G. Monrad. Langt størsteparten af de her offentliggjorte 69 breve er faktisk stilet til hans hustru, brevskriverens mor, og enkelte til andre familiemedlemmer.